

SRĐAN JANKOVIĆ

ONIMIČKA INTERPRETACIJA DUBLETNIH OBLIKA NAŠIH MUSLIMANSKIH IMENA*

U antroponimikonu našega jezika, u onom dijelu imenika ličnih imena koji sačinjavaju imena Muslimana u Bosni i Hercegovini, najbrojnija su imena orijentalnog porijekla — arapskog, perzijskog i turskog, zatim postoji sloj narodnih imena sa nekim novim pozajmljenicama (neorijentalnog porijekla), i na kraju širi sloj antroponimijskih neologizama skorašnjeg datuma nastanka (up. naš rad 1978). Ovdje se želimo zadržati na stanovitim pojavama kod naših muslimanskih imena orijentalnog porijekla, koje je prvi put temeljito obradio Ismet SMAILOVIĆ u posebnoj knjizi pod naslovom »Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini«, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, 1977. Ovo djelo nudi obilje materijala (preko 3000 jedinica) i predstavlja valjanu osnovu za svako dalje izučavanje u domenu ovog, do sada malo izučavanog, segmenta našeg antroponimikona.

Poznato je da se imenik ličnih imena u jednoj jezičkoj zajednici obnavlja i popunjava ili preuzimanjem stranih imena ili posezanjem u izvor (prajstarih narodnih imena, uz, isto tako, mogućnost sporadičnih specifičnih inovacionih postupaka; sve to, naravno, zavisno od određenih istorijskih uslova i samih potreba u društvu za jednim od načina popunjavanja ili bogaćenja imenika. Preuzimanje imena orijentalnog porijekla kod nas je tipičan primjer usvajanja stranih imena u datim istorijskim okolnostima koje je donijela islamizacija u našim krajevima. Uz turska imena preuzimana su i imena arapskog i perzijskog porijekla, i to posredstvom osmanskog jezika koji ih je još ranije bio preuzeo i prema svojim uzusima adaptirao, tako da su njihove *osmanske* forme bile podvrgnute adaptaciji u našem jeziku. Davno završen proces integracije ovih imena u imenik srpskohrvatskoga jezika išao je putem jezičke adaptacije i kompletne asimilacije od fonetskog prilagođavanja do sistemskog usaglašavanja na paradigmatском nivou.

* Ovaj rad predstavlja znatno proširenu verziju referata koji je pod naslovom »Imena tipa Elma — Alma« održan na 3. jugoslavenskoj onomastičkoj konferenciji u Dubrovniku oktobra 1979.

Danas smo u mogućnosti da u pojedinim oblicima ovih imena retrospektivnom analizom otkrivamo tragove nekadašnjeg procesa adaptiranja i da u datim slučajevima prepoznamo koliki je bio doseg ove adaptacione intervencije. A ta intervencija je uglavnom stajala u znaku usvajanja određene forme u *jednom* asimiliranom vidu, tj. za jedno orijentalno ime dobili smo jednu adaptiranu formu, kao, na primjer, u slučajevima *Salih*, *Ekrem*, *Fatima*, *Hatidža* itd. Veći otpor fonetskoj asimilaciji pružale su one strane forme koje su po svojoj fonetskoj građi bile inkompatibilne fonetskom sastavu i fonotaktičkoj strukturi našeg jezika tako da su se na fonetskom planu intervencije nametale same od sebe. Izvorna arapska forma (*ilyâs*) mogla je biti asimilirana samo u obliku *Ilijas*, dakle, razbijanjem izvorne sekvence *-lj-* u *-lij-*, jer bi bez te intervencije eventualna forma *Iljas* dovela do prekomjernog odstupanja od originalne forme. Diftong u formi *Teufik* (ne sekvence *eu* na granici morfemā kao u primjeru *neuk*!) podložan je procesu monoftongizacije opet zbog fonotaktičkih uzusa tako da smo i dobili forme *Tefik*, *Tufik*, *Tofik*.¹ Iz istih razloga zijev u obliku *Suada* (u izvornoj arapskoj formi nema zijeva (*su'ād*), ali je arapski *'ayn* već u turskoosmanskom reduciran u izgovoru) — otklanja se interpoliranjem naknadnog *v* — *Suvada*. Pritisak sistema našeg jezika ogleda se i u dodavanju finalnog *-h* u formi *Riza*, jer se radi o imenici muškog roda, tako da dobijamo *Rizah*, koje je po SMAILOVIĆU po upotrebi frekventnije od *Riza*.

Možda je još instruktivnije, sa gledišta fonetskog prilagođavanja, preuzimanje turskog izvornog imena *Yıldız* (»zvijezda). Ono bi trebalo da se javi u obliku *Jilduza*, koji i navodi SMAILOVIĆ sa naznakom manje frekventnog u upotrebi. Ostavimo ovaj put po strani disimilaciju *i* → *u* u drugom slogu i obratimo pažnju samo na prvi slog *jil-*. Ono što želimo prije svega istaknuti jeste činjenica da ova slogovna sekvenca u inicijalnoj poziciji *-jil-* — nije ovjerena u našem fonotaktičkom uzusu. U *Rečniku srpskohrvatskog književnog jezika* (II knjiga, Matica srpska — Matica hrvatska, Novi Sad — Zagreb, 1967) ne postoji nijedan leksem sa ovom inicijalnom sekvencom! Ona je, dakle, u odnosu na naš jezik fonotaktički negramatična! I upravo je to bio razlog otpadanja inicijalnog *j* tako da smo dobili novu formu *Ilduza*, koju SMAILOVIĆ naznačuje kao frekventnu. U istom ovom slučaju, k tome, adaptacioni proces je dao i drugačije rješenje: doveo je do promjene kvaliteta vokala u ovoj kritičnoj inicijalnoj slogovnoj sekvenci *i* → *a* i *i* → *e* te smo dobili oblike *Jalduza* i *Jelduza*. Fonotaktički mehanizam našeg jezika očito je u stanju da ne daje velike ustupke kad je u pitanju sama fonotaktička gramatičnost.

¹ Svi primjeri oblika imena koja se citiraju u ovom radu nalaze se u SMAILOVIĆEVOM korpusu (1977); da bismo izbjegli prekomjerno opterećivanje teksta referencama, nećemo navoditi broj stranice u toj knjizi jer već samo ime svojim oblikom dovoljno informiše o svom mjestu u abecednom poretku.

Iz gore navedenih primjera, makar i djelomično, može se vidjeti kolika je bila širina i doseg adaptacionih procesa prilikom preuzimanja imena orijentalnog porijekla kod nas. Samo se po sebi razumije da su i ti procesi imali svoju granicu. U pojedinim slučajevima imali su nejednak doseg, ali su izvršili prilagođavanje stranih formi do stepena njihove upotrebljivosti u našem jeziku. Treba posebno napomenuti da ti procesi nisu imali domet ekstremnih vrijednosti, oni nisu mogli izvršiti totalnu promjenu i razlaganje preuzetog glasovnog materijala, već su, izvršivši njegovo prilagođavanje, nužno ostavili i reflekske njegove originalne glasovne strukture. Tako je i bilo moguće da su ova preuzeta imena stvorila »sumom tipskih formula vlastitih oblika jedan osebujan glasovni fon u okvirima jedne specifične fonotaktičke shematike, sa određenim dijapazonom posebnih zvučnih asocijacija, u čijem se polju realizuje ime orijentalnog porijekla, reflektujući odgovarajuću tipsku formulu (paradigmatsko obilježje) i istodobno otkrivajući svoju provenijenciju« — kako smo to ranije ustvrdili (1978, 9).

Već se po navedenim primjerima može zaključiti da je u određenim slučajevima rezultat samog procesa adaptacije mogao stajati u znaku kolebanja, i da je sasvim moguće bilo da se na kraju procesa adaptacije pojavi u upotrebi više oblika umjesto jednog sa minimalnim razlikama u glasovnoj strukturi. Drugim riječima, moglo je doći do variranja formi, do nicanja varijantnih ili dubletnih formi. Da je do pojava ovih dubletnih oblika dolazilo u mnogo slučajeva, najbolju ilustraciju daje SMAILOVIČEV imenar, gdje možemo na svakoj stranici naći takve primjere. Varijantni dubletni oblici ovih imena nisu do sada bili predmet posebnih istraživanja kod nas pa bi ovaj rad predstavljao jedan prilog njihovom izučavanju.

Prije negoli pređemo na razmatranje ovih dubletnih oblika imena orijentalnog porijekla, želimo napomenuti da postoje također oblici imena sa minimalnim glasovnim razlikama koje u ovom slučaju moramo ostaviti po strani. Takve su prije svega forme imenâ, tj. dva imena, koja se minimalno razlikuju u glasovnoj strukturi, ali ipak potiču od dva različita izvorna oblika, kao, na primjer: *Kasim* — *Rasim* (ar. /qāsim/ i /rāsīm/), *Mediha* — *Meliha* (ar. /madīha/ i /malīha/), *Madžida* — *Medžida* (ar. /māğida/ i /magīda/), *Esad* — *Esed* (ar. /'as'ad/ i /'asad/), *Adila* — *Amila* (ar. /'ādila/ i /'āmila/), *Tahir* — *Mahir* (ar. /tāhir/ i /māhir/), *Rašid* — *Rešid* (ar. /rāšid/ i /rašid/), i tome slično. S druge strane, isto tako ćemo zasad ostaviti po strani i ona imena koja, istina, imaju jedan etimon, ali su nam dospjela u dvije različite forme prije procesa adaptacije u našem jeziku, bilo da se radi o specifičnim produktima jezika posrednika — turskoosmanskog, bilo o naknadnim preuzimanjima. Na primjer, *Server* i *Selver* (perz. /sārvār/) već se u osmanskome nalazi u oba ova oblika (up. MOLOVA 1976/I, 106); zatim *Rizvan* i *Ridvan* (ar. /riḍwān/)² ili, pak, sasvim skorašnju pozajmicu *Naser*,

² Semantički se razlikuju *Ramadan*, lično ime, i *ramazan*, ime mjeseca, (ar. /ramaḍān/).

prema imenu preminulog egipatskog predsjednika (ar. /ʿabd an-nāšir/), uz raniji oblik *Nasir*, sa akcenatskim razlikovanjem.³ Ovdje spada i slučaj sa oblicima *Muhamed* — *Mehemed* — *Mehmed*. Sva tri ova oblika nalaze se u SMAILOVIĆEVOM imenaru, ali su te varijacije strane provenijencije. A. FISCHER je ispitivao variranje u izgovoru arapskog imena *Muḥammad* kako u kolokvijalnom arapskom (Magrib, Egipat) tako i među Turcima u različitim vremenskim periodima, uključujući i neorijentalne izvore, i pretpostavio ovaj redoslijed fonetskih promjena *turskih* oblika ovog imena: Muhammed > Mahammed > Mehemed > Mehmed > Mēmed (1944, 337). On navodi da je kod Turaka razlikovanje između oblika Muhammed te Mehemed i Mehmed »već prilično staro« (338). Prema tome, varijacije i ovog imena preuzete su iz tursko-osmanskog.

Ako zasada ostavljamo po strani ovakve dublete, to nikako ne znači da smo mišljenja da oni nemaju svoga mjesta na cjelokupnom rasponu zvučnih asocijacija koje su se pojavile zahvaljujući variranjima oblika imena stranog porijekla prilikom njihove asimilacije. Naprotiv, i ovi dubleti učestvuju sa svoje strane u svojevrsnoj dinamičnoj igri formiranja dvostrukosti i višestrukosti oblika imena.

Na ovom mjestu govorićemo o dubletnim oblicima imena izniklih u samom procesu adaptacije stranih formi u našem jeziku. Ovdje, prije svega, mislimo na one slučajeve kod kojih naspram jednog etimona stoje dva naša oblika (ili više njih) sa minimalnim ili malim glasovnim razlikama u rezultatu asimilacije izvornog oblika. Do ovih razlika dolazi u prvom redu zbog fonetskih prilagođavanja u našem jeziku prema načelu najbližeg fonetskog ekvivalenta i sistemskog pritiska, osobito u podvrgavanju strane forme fonotaktičkim uzusima našeg jezika, uz istovremeno djelovanje analogije s oslonom na odgovarajuće tipske formule samih oblika, bez variranja, ili s variranjima. Riječ je o različitim fonetskim promjenama i mi ćemo najistaknutije od njih ilustrirati sa po nekoliko primjera.

U dosta slučajeva javlja se »slobodna« alternacija vokala u prvom slogu, naročito *a/e*, kao u primjerima: *Fahrija* — *Fehrija* (ar. /fahri/), *Džavida* — *Dževida* (perz. /ğāwīd/), *Fevziya* — *Favziya* (ar. /fawzi/), *Zahida* — *Zehida* (ar. /zāhid/), *Sabira* — *Sebira* (ar. /šābir/), *Sadika* — *Sedika* (ar. /šādiq/) uz oblik *Sidika* (prema ar. (šiddiq/), *Elma* — *Alma* (tur. /elma/).

Ovoj alternaciji mogu se priključiti i vokali *i* i *u* kao u primjerima *Zarafeta* — *Zirafeta* — *Zurafeta* (ar. /zarāfat-/), *Nezaheta* — *Nizaheta* (ar. (nazāhat-/), *Zarifa* — *Zurifa* (ar. /zarīf/). Karakterističan je slučaj i alterniranja vokala u primjeru *Rešid* — *Rušid*, koje SMAILOVIĆ dovodi u vezu sa *Huršid* (1977, 439).

³ Preuzimanje stranih imena iz istog izvora u različita vremena može da dovede do stvaranja različitih slojeva preuzetih imena. Tako u kazahskom STAROSTIN razlikuje raniji sloj imena arapske provenijencije preuziman posredstvom perzijskog, sa reduciranim *ʿaynom* (up. *Ebdīrahman*, *Ebdīrahīm*) i kasniji sloj preuzimanja u XIX vijeku preko tatarske i uzbečke literature kad je *ʿayn* predstavljen kazaškim (up. *Rabiga*)- STAROSTIN 1970, 283).

Još je karakterističnija alternacija vokala *i/e* u drugom slogu imena ženskog roda tipa *Sabira*: *Sabira* — *Sabera* (ar. /šābir/), *Rasima* — *Rasema* (ar. /rāsīm/), *Nafiza* — *Nafeza* (ar. /nāfid/), *Hasima* — *Hasema* (ar. /hāsīm/), *Hašima* — *Hašema* (ar. hāšīm/), *Hafiza* — *afeza* (ar. /hāfiz/), *Asima* — *Asema* (ar. /āšīm/), *Kasima* — *Kasema* (ar. /qāsīm/). Ovu alternaciju srećemo, istina rjeđe, i u drugom slogu imena muškog roda analognog tipa: *Azim* — *Azem* (ar. /āzīm/), *Salim* — *Salem* (ar. /sālim/). Uz ovaj tip bilježimo i zamjenu vokala u oblicima *Kasim* — *Kasum* (ar. /qāsīm/). Nezavisno od ovog navodimo i slučaj vokalne alternacije u primjeru *Rifat* — *Rifet* (ar. /rif'at/).

Treba upozoriti na pojavu alterniranja vokala ispred sekvence *-din* u imenima koje su izvorno složenice (radi se zapravo o arapskoj konstrukciji aneksije, genitivne veze, npr. ar. ime *Šamsaddīn* — *šams* »sunce« i *ad-dīn* »vjera«, dakle, »sunce vjere«: *Izudin* — *Izedin* (ar. /izz ad-dīn/), *Husamudin* — *Husamedin* (ar. (husām ad-dīn/), te *Sabahudin* — *Sabahadin* (ar. /šabāh ad-dīn/). Odgovarajuće varijantne oblike, bar djelomično, vjerovatno dugujemo turskom uzusu u kom je česta pojava vokala *e* u ovoj poziciji (up. tur. *Şemsettin*, *Nasrettin*).⁴

Što se tiče konsonantskih promjena, i one su u mnogim slučajevima uslovile pojavu dubletnih oblika. Najprije ćemo se ovdje zadržati na veoma karakterističnoj pojavi palataliziranja preuzetog *k* → *ć*, koje se javlja u svim pozicijama u riječi, čak nezavisno od određene vokalske okoline. O ovoj pojavi up. SMAILOVIĆ 1977, 58—62. Evo primjera za medijalnu i finalnu poziciju: *Šakir* — *Saćir* (ar. /šākir/), *Bekir* — *Bećir* (ar. (bākī/)⁵, *Zekir* — *Zećir* (ar. /ḍakīr/), *Šukrija* — *Šućrija* (ar. /šukrī/), *Zekija* — *Zećija* (ar. /zakī/), *Mukelefa* — *Mućelefa* (ar. /mukallaf/), *Malik* — *Malić* (ar. /mālik/), itd.

Ovo palataliziranje u inicijalnoj poziciji zaslužuje posebnu pažnju. Ovdje možemo razlikovati tri slučaja, već prema kvalitetu pratećeg vokala: moguće su, dakle, tri sekvence: *ki-*, *ke-* i *ka-*. Za prvi slučaj zabilježen je samo jedan primjer: *Kimeta* — *Ćimeta* (ar. /qīmat/),⁶ i upravo na ovom mjestu potrebno je zadržati se načas. Sreću se, naime, mišljenja da je u ovom slučaju arapski fonem *qaf* (bezvučni uvularni ploziv) izuzetno palataliziran u naše *ć* (palatalizirani afrikat). Međutim, teško je povjerovati da se može palatalizirati i »zadnja« varijanta fonema /k/ a kamoli uvularni *qāf*, bez prethodnih transformacija u pravcu »prednje« varijante fonema /k/ — [k']. Pitanje se još više komplikuje ako prihvatimo i činjenicu da je arapsko *qīmat-* adaptirano u turskoosmanskom u obliku *kīymet*, dakle, sa »zadnjom« varijantom fonema /k/, i isto tako zad-

⁴ I ime čuvenog junaka u našim narodnim pričama ima dva oblika: *Nasrudin-hodža* i *Nasredin-hodža*. Interesantno je da SMAILOVIĆ bilježi kao antroponim samo oblik *Nasrudin* sa oznakom da se rijetko sreće. Nije isključeno da je asocijacija na *Nasredin-hodžu* doprinijela da se reducira upotreba ovog ličnog imena.

njom varijantom fonema /i/, tj. »i bez tačke«, koji predstavlja visoki nelabijalizirani vokal zadnjeg reda. No budući da se tursko *i* prenosi u naš jezik u pravilu u obliku *i*, onda je i inicijalno *k* moralo dobiti prednju artikulaciju (pred prednjim vokalom *i*) — koja jedino i može biti predmet palataliziranja *k* → *č*.

Drugi slučaj — sekvenca *ke-* — nudi više primjera: *Kerim* — *Cerim* (ar. /karīm/), *Kerima* — *Čerima*, *Kevsera* — *Čevsera* (ar. /kawtar/), *Kemal* — *Čemal* (ar. /kamāl/), *Kebira* — *Čebira* (ar. /kabīr/).

Inicijalna sekvenca *ka-* osobito je zanimljiva jer nudi nekoliko dosta frekventnih realizacija ovog tipa: *Kazim* — *Čazim* (ar. kâzim/), *Kamil* — *Čamil* (ar. /kāmīl/), *Kašif* — *Čašif* (ar. /kāšif/), te *Kazima* — *Čazima*, *Kamila* — *Čamila*, *Katiba* — *Čatiba* (ar. /kātīb/), uz još nekoliko primjera rijetkih u upotrebi. S obzirom na to da vokal *a* nije prednjeg reda, može se postaviti pitanje kako je uopće moglo doći do palataliziranja u ovim slučajevima. U odgovoru na ovo pitanje mogli bismo reći da se već u turskim oblicima u svim ovim slučajevima pojavljuje umekšano *k* — [k'] u procesu adaptacije izgovora izvornih arapskih konsonanata (up., na primjer, izgovor [k'amil]), pa je kao takvo i preuzeto u naš jezik, tako da je fonetski objašnjiv slučaj palataliziranja u sekvenci *ka-*. U vezi s ovim karakteristično je da se u turskoj latinici apelativi koji odgovaraju ovim imenima pišu normativno sa znakom u obliku cirkumfleksa nad vokalom, tzv. *inceltme işareti* »znak umekšavanja«: â, kao u primjerima *kâmil*, *kâšif*, *kâtîp*, upravo radi naznake da se radi o umekšanom izgovoru prethodnog suglasnika.

Činjenicu da je iz turskog jezika preuzeto umekšano *k* u ovoj poziciji potvrđuju, s druge strane, i neočekivani oblici, analogni oblicima spomenutih imena, sa sekvencom *kja-*: *Kjazim*, *Kjamil*, *Kjašif*, *Kjamila*. Ove forme ne navodi SMAILOVIĆ u svom imenaru, ali ih spominje u uvodnoj studiji kad govori o promjenama konsonanata u oblicima preuzetih orijentalnih imena i, napose, kad postavlja pitanje mogućnosti njihovog normiranja, iz čega bi se moglo zaključiti da on ovo pitanje smatra otvorenim, tim više što ovakvi oblici postoje u upotrebi, i u zvaničnim dokumentima. Interesantno je u ovom kontekstu primijetiti da inicijalna sekvenca *kja-* dosta odudara od fonotaktičkih uzusa našeg jezika: u pomenutom Matičinom Rečniku naveden je samo jedan slučaj i to — *kjatib* (!) u Andrićevoj upotrebi.⁷

U krugu posmatranih dubleta rijetke su druge zamjene konsonanata (kao u slučaju *Zulejha* — *Zulejka*, *Šahsudin* — *Šahzudin*). Ali ispadanje vokala ili konsonanta u medijalnoj poziciji pruža više primjera u stvaranju varijantnih oblika, kao, na primjer, redukcija

⁵ Interesantno je spomenuti da postoji ime oblika *Bakir* koji nije dobio svog palataliziranog dvojnika **Bačir*; takav oblik bi, naime, isuviše dovodio u pitanje stabilnost imena *Bečir* makar imao i drugačiju akcentuaciju.

⁶ Apstrahiramo ovdje hipokoristične oblike *Čima* i *Čimka*, kao i *Čira*, hipok. od *Sačira*, i slične slučajeve.

vokala u slučajevima *Zijaudin* — *Zijadin*, *Senaudin* — *Senadin*, zatim u *Muruveta* — *Murveta* (ar. /muruwwat-/), *Neriman* — *Nerman* — *Nermin*, *Nerimana* — *Nermana* — *Nermina* (perz. /närīmān/). Kao primjere ispadanja medijalnih konsonanata navodimo oblike *Sahzudin* — *Šazudin*, *Ešref* — *Ešef*, *Ešrefa* — *Ešefa* (ar. /'ašraf/). Veću redukciju fonetskog materijala pokazuju primjeri *Sinanudin* — *Sinadin*, *Davud* — *Daut* (ar. /dāwūd/).

Otpadanje inicijalnog vokala također dovodi do pojave varijetnih dubletnih formi: *Uzeir* — *Zeir*, *Uzeira* — *Zeira*, (ar. /uzayr/), *Uveiz* — *Veiz* (ar. /'uways/), *Ismail* — *Smail* (ar. ('ismā'il/). U slučaju *Huzeifa* — *Uzejfa* — *Zejfa* očituje se postupno otpadanje najprije inicijalnog *h* a zatim sekundarno inicijalnog *u*. — Sa druge strane, pojavu protetičkog *h* imamo u slučaju *Rustem* — *Hrustem* — *Hrustan* (per. /rustām/).

Metatezu susrećemo u dubletima: *Selveta* — *Sevleta* (ar. /salwat-/), *Selvija* — *Sevlja* (perz. /selwī/), *Ferhat* — *Fehrat* (ar. /farḥat-/), *Orhan* — *Ohran* (tur. /orhan/). Pridodajemo ovdje i slučaj *Merjema* — *Mejrema* — *Merima* (ar. /maryam/). Metateza u inicijalnoj poziciji je rjeđa: *Ehlimana* — *Helimana* (putem perz. genitivne veze konstruisani arapski leksemi /'ahl/ i /'īmān/ *Ehliman*, m. ime).

Zamjenu *b/v* u sekvenci *Abd-* (ar. /abd/) nalazimo realiziranu u nizu odgovarajućih oblika: *Abdulah* — *Avdulah*, *Abdurahman* — *Avdurahman*, *Abdurahim* — *Avdurahim*, *Abduselam* — *Avduselam*, *Abdija* — *Avdija*, *Abdaga* — *Avdaga*, itd. Up. i oblik *Avdo* (ar. /'abduh/).

Već je ranije bilo riječi o pojavi naknadnog finalnog *h* u oblicima imena *Riza* — *Rizah* (ar. /riḏā'/), *Zija* — *Zijah* (ar. /ḏiyā'/), *Zekerija* — *Zekerijah* (ar. /zakariyyā'/).

Spomenućemo ovdje i pojavu kolebanja *dž/ḏ* koju dosta često srećemo u praksi, kao u slučajevima *Nedžad* — *Neḏad* (ar. naḡāt/), *Dženana* — *Ḍenana* (ar. /ḡanān/), *Niḏara* — *Nidžara* (per. /nīgār/), i sl. SMAILOVIĆ odlučno ustaje protiv ovog kolebanja i zastupa mišljenje da arapski *ḡim* mora biti reprezentovan našim *dž* a perzijsko *g'* našim *ḏ* (1977, 105—106, 111). U upotrebi, međutim, ne samo da određene analogije pothranjuju ovo kolebanje, što potvrđuje i praksa u zvaničnim dokumentima, nego se ono posebno ispoljava pri upotrebi hipokorističnih oblika kao *Naḏa* — *Nadža* (od *Nadžija*), *Ḍemo* — *Džemo* (od *Džemal*) itd., gdje se izgleda osjećaju i refleksi ekspresivne funkcije u hipokoristika.

U finalnoj poziciji može doći do zamjene suglasnika *m/n*: *Temim* — *Temin*, *Temima* — *Temina* (ar. /tamīm/), *Rustem* — *Rustan* (perz. /rustām/), zatim *Tahsin* — *Tahsim*, *Tahsina* — *Tahsima* (ar. taḥsīn/), *Jasin* — *Jasim* (ar. /yāsīn/).

Sasvim na margini ovog našeg razmatranja stoje pojave asimilacije po zvučnosti. Za medijalnu poziciju bilježimo slučajeve *Ševket*

⁷ U istom rječniku nalazimo i dva leksema sa početnom sekvencom *kje-* : *kjednu* (Kiš) i *kjerna* (novinski materijal).

— *Šefket* (ar. /šawkat-/), *Ševkija* — *Šefkija* (ar. /šawqī/), zatim: *Hifzija* — *Hivzija* pa čak i *Himzija* (ar. /ħifzi/). — regresivna asimilacija. Progresivnu disimilaciju imamo u primjeru *Lutfija* — *Lutvija* (ar. /luṭfi/).

Ali najupadljivije pojave ovog reda su obezvučavanje i ozvučavanje suglasnika u finalnoj poziciji. Evo karakterističnih slučajeva: *d* → *t*: *Mahmud* — *Mahmut* (ar. /maḥmūd/), *Ahmed* — *Ahmet* (ar. /aḥmad/), *Murad* — *Murat* (ar. /murād/); *v* → *f*: *Husrev* — *Husref* (tur. /hüsrev/ ← perz. /hosrou/), *Pertev* — *Pertef* (tur. /pertev/ ← perz. (pärtou)/! *b* → *p* *Redžeb* — *Redžep* (ar. /rağab/).

No, ne bi trebalo misliti da su ovoj pojavi podvrgnuta većina ovih imena. Naprotiv, najveći dio imena sa finalnim *d* i *b*, koja *nota bene* u turskom u principu bivaju obezvučena, i sačuvao je zvučnost ovih konsonanata, kao *Abid*, *Vahid*, *Sead*, *Zahid*, *Suad*, *Seid*, *Halid*, *Fuad*, *Džavid* i sl., te *Galib*, *Edib*, *Vehib*, *Šekib*, *Sakib*, *Ragib*, *Nedžib*, *Vehab*.

Evo slučajeva ozvučavanja: *t* → *d*: *Nedžat* — *Nedžad* (ar. /nağāt-/); *s* → *z*: *Junus* — *Junuz* (ar. /yūnus/), *Idris* — *Idriz* (ar. /idrīs/), *Abas* — *Abaz* (ar. /abbās/), *Firdus* — *Firduz* (perz. /firdūs/), i sl.

Kad je riječ o modifikacijama imena orijentalnog porijekla, napominjemo da se može desiti da poneko ime prati čitava serija varijanata, već prema tipu glasovnih promjena. Na primjer, *Nurudin* — *Narudin*, *Nordin*, *Nuhrudin*, *Nuredin*, *Nuridin*; *Zulkada* — *Zelkida*, *Zilkida*, *Zilkada*, *Zulkida*; *Vahjudin* — *Vahidin*, *Vahudin*, *Vehudin*, i sl.

Sasvim je sigurno da se u kontekstu razmatranja varijantnih formi imena orijentalnog porijekla ne bi smio mimoći i značajan sloj njihovih hipokorističnih oblika. Tih hipokorističnih formi zaista je mnogo i one zauzimaju, bar, petinu cjelokupnog SMAILOVIĆEVOG imenara. Hipokoristici kao *Ale*, *Mina*, *Huso*, *Haso*, *Meho*, *Redžo*, *Miro*, *Mira*, *Džemo*, *Džeko*, *Biba*, *Nira*, *Iso*, *Izo*, *Nura*, *Nuna*, *Hi-do*, *Mujo*, *Edo*, *Šučo*, *Muba*, *Hamo*, *Bera* i mnogi drugi toliko su frekventni u upotrebi da moraju dobiti mjesta kad god se ispituju modifikacije samih imena. Na ovom mjestu nećemo ulaziti u problematiku nastanka hipokorističnih oblika (up. SMAILOVIĆ 1977, 72—74), ali ćemo voditi računa o činjenici da, ipak, i oni predstavljaju dubletne oblike i da ulaze u krug onih varijantnih jedinica koje sada tretiramo.

Iz dosadašnjeg izlaganja vidi se da postoji veliki broj varijantnih dubletnih formi kod naših muslimanskih imena orijentalnog porijekla, nastalih različitim glasovnim promjenama, u čije uzroke i motiviranost zasad ne bismo zalazili. Taj pozamašan broj dubleta sam po sebi mora privući pažnju ispitivača, prije svega, s obzirom na to da u poređenju sa ostalim imenima orijentalnog porijekla koja imaju samo jednu formu ne stoje u istom položaju kao preuzeti antroponimi. Jer, umjesto samo jedne, kod njih imamo dvije ili više varijantnih formi koje je upotreba dovoljno ovjerila tako da se mora postaviti pitanje njihovog osnovnog statusa kao onimičkog

znaka. Suštinsko pitanje je da li se radi o varijantama, ili varijantnim oblicima, *jednog* imena ili, pak, o *dva* imena. Na ovo pitanje morao bi se dati odgovor ako se želi definirati njihov status kao antroponimijskih jedinica.

U svom imenaru SMAILOVIĆ navodi sve ove dublete u obliku posebnih odrednica, što nikako ne znači da on sve te varijantne forme smatra i posebnim imenima; on je naprosto sačinio inventar svih postojećih varijantnih oblika bez obaveze na njihovu onimičku interpretaciju. Jedino u onom dijelu uvodne studije u kojem tretira pravopisno-ortoeptski aspekt, on implicitno — preporukom izbora jedne od varijantnih formi kao podesnije sa gledišta pravopisa — na izvjestan način daje takvu interpretaciju odgovarajućih dubleta kao varijanata *jednog* imena (up., npr., oblike *Zekerija*, *Nidžara*, *Hifzija*, *Ševket* koje su preferirane prema *Zekerijah*, *Nidžara*, *Hivzija*, *Šefket* (102—107). U ovom trenutku, međutim, za nas je ortografski aspekt od sekundarnog značaja; prije svega nas interesuje primarna, onimička vrijednost ovih dubleta.

Od svih spomenutih dubleta, međutim, koji bi bili oni koje bismo mogli interpretirati kao varijante *jednog* imena?

Ako bismo u iznalaženju osnovnog kriterija pošli od samog oblika, od njegovog zvukovnog sastava, i ako bi minimalno glasovno pomjeranje dovelo do neosjetne modifikacije, tj. do očuvanja cjeline zvučne slike, onda bismo imali osnova za zaključak da se radi o dvjema varijantama iste forme, odnosno interpretirali bismo dublete kao varijante istog imena. Ali, ako bi ta minimalna promjena dovela do osjetne modifikacije, onda bismo, držeći se ovog kriterija, morali odustati od takve interpretacije. Jedan bi primjer ovdje mogao biti indikativan. Varijante imena *Hifzija* i *Hivzija* ne narušavaju cjelinu zvučne slike i mi ih možemo interpretirati kao dvije varijante istog imena; međutim, treća varijanta *Himzija* govori o znatnom osjetljivom mijenjanju forme, i ne bi mogla biti smatrana jednom od varijanata pomenutog imena.

Prema ovom kriteriju jedino bismo bez bojazni mogli interpretirati kao varijante *jednog* imena one slučajeve u kojima dolazi do asimilacije po zvučnosti; tad, naime, nema osjetnog pomjeranja u formi imena (up. *Ševkija*/*Šefkija*, *Lutfija*/*Lutvija*, *Ahmed*/*Amet*, *Mahmud*/*Mahmut*, *Murad*/*Murat*, *Nedžad*/*Nedžad*). Pri tom bismo mogli prihvatiti i mišljenje da u nekim od ovih slučajeva postoji predilekcija za jedan od oblika (npr., *Nedžad*, *Murat*). U svim drugim slučajevima, pak, ne bismo mogli govoriti u duhu ove interpretacije, dubletni oblici pokazuju osjetnu promjenu u formi.

Postoje, međutim, variranja koja su i ekstralingvistički određiva ili kao rezultat specifične upotrebe ili kao dijahrono variranje. Već je ukazano, na primjer, na razlike između zvaničnih i neformalnih oblika istog imena, čemu je SUPERANSKA posvetila čitav jedan rad (1970). U veoma dobrom onomastičkom rječniku PODOLJSKE (1978), orijentisanom prvenstveno na dosadašnja iskustva sovjetske onomastike, nabrajaju se sljedeće mogućnosti ovakvih dvojnih variranja: oficijelna i neformalna varijanta imena (Aleksandr — Ol'ka), književna i dijalekatska varijanta (Ksenija —

Aksin'ja), stilske varijante (Georgij, Jura, Jurka, Žorž, Žora, Žoržik) i hronološke varijante (Georgos — Gjurgi — Jur'gi — Juraj).⁸

Pretpostavimo li da je ovakva klasifikacija univerzalnog značaja, onda bismo mogli i jedan broj naših dubleta prepoznati kao varijante date klase. Na primjer, na rasponu oficijelna — neformalna varijanta mogli bismo smjestiti ove dublete: *Hajrudin* — *Hajro*, *Nurudin* — *Nurko*, *Hasan* — *Haso*, *Bedrija* — *Bedra* i uopće sve hipokoristične oblike, jer su hipokoristici po sebi neformalnog karaktera. Slično tome, mogli bismo, vjerovatno, kao dijalekatske varijante interpretirati imena kao *Fatime*, *Kjazim*, *Hase* pa i *Suvad*, *Kasum*, a uz to *Čazim*, *Čimeta* i *Kazim*, *Kimeta* kao regionalne varijante. Po svoj prilici mogli bismo prepoznavati i slučajeve stilskih varijanata (up., npr., *Mehmed* — *Meho*, *Memo*, *Meša* i sl.). Hronološke varijante mogli bismo utvrditi u slučaju *Safvet*⁹ — *Safet*, a posebno i u oblicima *Muhamed* — *Mehemed* — *Mehmed*.

Sve ove mogućnosti razvrstavanja mogu donekle objasniti varijantne oblike posmatranih imena, uključujući tu i hipokoristike, no i pored toga ostaje i dalje otvoreno pitanje o njihovom onimičkom karakteru: da li imena kao *Hifzija* — *Himzija*, *Sadika* — *Sedika*, *Elma* — *Alma*, *Sabira* — *Sabera*, *Salim* — *Salem*, *Izudin* — *Izedin*, *Bekir* — *Bećir*, *Kimeta* — *Čimeta*, *Kamil* — *Čamil*, *Ešrefa* — *Ešefa*, *Ismail* — *Smail*, *Merjema* — *Mejrema* — *Merima*, *Abdulah* — *Avdulah* itd., te *Hajrudin* — *Hajro*, *Redžep* — *Redžo*, *Derviš* — *Dervo*, *Emina* — *Mina* itd., da li ona mogu, svako ime pojedinačno, nezavisno od svog preferiranog parnjaka, nositi antroponimijsku informaciju kao zasebna jedinica, ili ne mogu? Jesu li ona kadra da budu nezavisna imena?

U traganju za odgovorom na ovo pitanje mogli bismo pribjeći vrsti analize koja sliči poznatoj analizi pomoću metode minimalnih parova radi utvrđivanja fonološki relevantnih minimalnih glasovnih razlika (up. mrak — mrav, kraj — kroj i sl.). Za svrhu naše analize uzećemo najprije očigledan primjer postojanja dva samostalna imena sa minimalnom glasovnom razlikom u svojim oblicima: *Názif* i *Názim*, sa različitom etimologijom — ar. (nažif) »čist« i (nāzim) »stihotvorac«. U oblicima *Nazif* i *Nazim* treba uočiti dvije činjenice: jedna je — postojanje različitih oblika, s minimalnom glasovnom razlikom finalnog fonema *f/m*,¹⁰ i drugo — različiti etimoni.

Zadržimo se najprije na ovom drugom. Apelativno značenje ovih etimona uopće ne igra pažnje vrijednu ulogu u naznačavanju

⁸ Spominju se takođe i transkripcijske varijante (*Villiam* — *Vil'jam*, *Uil'jam*), ali nas one u ovom trenutku ne interesuju. One za nas postaju aktuelne onda kad prenosimo, na primjer, neko ime stranog porijekla iz neke druge strane sredine u kojoj izgovor divergira. Perzijski izgovor arapskog imena *Muḥammad* glasi (mohammād) pa oblik *Mohamed* u našoj štampi uzimamo kao transkripcijsku varijantu.

⁹ Interesantno je napomenuti da SMAILOVIĆ nije uvrstio ovo ime u svoj imenar.

¹⁰ Kod svih dosadašnjih navođenja dubletnih oblika u principu se implicitno podrazumijeva da u suprasegmentalnoj sferi nema razlikovanja, akcentuacija je uglavnom ista.

datih oblika kao antroponima. Sasvim je irelevantno da li Nazif znači — »čist«, a Nazim — »stihotvorac, ili ne. Štaviše, koliko ima veoma poznatih imena čija je etimologija u najmanju ruku nejasna, ali to im ni malo ne smeta da vrše svoju onimičku ulogu kao nosioci antroponimijske funkcije. A ako je nekad samo etimologija smatrana zadatkom antroponimike, danas ona uopće ne predstavlja njen glavni zadatak (up. NIKONOV 1974, 5). Samo u davnini, u ono doba kad su apelativi onimizacijom prelazili u vlastita imena, etimologija je imala veći značaj. Iz ovih razloga SUPERANSKA je i mogla konstatovati da apelativno značenje vlastitih imena teži nuli (1970, 10). Preciznije rečeno, riječ je o signifikativnom značenju. Vlastita imena ne posjeduju signifikativnu funkciju, ona su nesposobna da iskažu bilo koje uopćeno značenje, ona ne izražavaju nikakve pojmove kao uopćene predstave, njihova je jedina namjena da imenuju (nominacija)¹¹ i identifikiraju jedan jedini neponovljivi fakt stvarnosti (BELECKIJ) — predmet, mjesto ili lice, razlikujući ga individualno u skupu njemu sličnih predmeta. A to znači da je kod njih aktuelna referencijalna funkcija, nominacija i identifikacija se odnosi samo na dati referent, nosioca vlastitog imena.

Iz ovoga slijedi da gore navedena prva činjenica — postojanje različitih formi (makar i s minimalnim razlikama) dolazi u prvi plan. Forma imena sad ima predominantan značaj jer se vlastita imena među sobom razlikuju upravo svojom formom pošto ne posjeduju signifikativno značenje (za ovo up. osobito UFIMCEVA 1968, 74—75). Ma kako to izgledalo neobično, za vršenje funkcije nominacije i identifikacije dovoljna je gola forma imena! Već je ranije konstatovano da je primarni značaj forme kod vlastitih imena izvan svake sumnje.

Da je ova postavka tačna, imamo upravo argumente koje nam pružaju nedavne inovativne pojave u našem antroponimikonu. Mislimo ovdje na neologizme među našim muslimanskim imenima, koji pokazuju tendenciju širenja. Inovacije ovog tipa kao *Almir*, *Elmir*, *Esmir*, *Aldir*, *Evezeta*, *Sanela*, *Vedin*, *Elvir*, *Aldin*, *Eldin*, *Zanifa*, *Isnam*, *Elvedin*, itd. nemaju iza sebe nikakve etimološke podloge pa prema tome ni najudaljenijeg refleksa nekog signifikativnog značenja, koje bismo mogli, makar i teoretski, pretpostaviti za imena sa, na neki način, utvrđenom etimologijom. Ona »nemaju nikakvog značenja« jer su bez ikakvog signifikativnog značenja. Jedino što je u njima »ostalo«, što one materijalno posjeduju, jeste njihova sama forma. I upravo zbog toga, ta njihova čista forma, konkretni njihov zvukovni sastav, ostaje jedini kriterij za bilo kakvo razlikovanje među njima. Kod takvog stanja stvari znatno je jače istaknut zahtjev za stabilnošću forme, bolje rečeno za sprečavanjem svake promjene. Iz ovog fakta proizlazi za naše razmatranje presudan zaključak: svako pomjeranje u glasovnom sastavu, makar ono bilo i minimalno, nužno dovodi ne samo do

¹¹ »Vlastita imena su hipertrofirano nominativna: ona su pozvana da nazivaju, u tom je njihova namjena« (REFORMATSKIJ, 1967, 60).

»modificiranja«, odnosno narušavanja oblika imena nego i do njegovog napuštanja, do otuđenja zvučne slike, koja sad svojim izmijenjenim zvučnim sastavom otvara mogućnost inaugurisanja jedne druge, zparavo nove forme sposobne da u znaku iste onimičke funkcije, kao i prethodna »nemodificirana« forma bude nosilac novog imena. Ilustrovaćemo to jednim primjerom. Antroponimijski neologizam *Elvedin* vrši svoju onimičku funkciju kao i svako drugo ime. Ali, ako u njegovom zvučnom sastavu dođe do najmanje promjene, recimo do izmjene vokala u drugom slogu u obliku *Elvidin*, onda to znači da smo prekinuli svaki kontakt sa onimičkim znakom u obliku imena *Elvedin* i da smo stvorili mogućnost antroponimijske inovacije: i zaista je u praksi potvrđena upotreba imena *Elvidin* uz *Elvedin*. Odatle proizlazi konačan zaključak da forme *Elvedin* i *Elvidin* fungiraju kao dvije posebne antroponimijske jedinice, kao dva posebna lična imena.

Posljedice ovog zaključka su dalekosežne. To praktično znači da svako mijenjanje forme imena otvara mogućnost za stvaranje novih imena.

Pogledajmo najprije sljedeće parove imena sa minimalnim glasovnim izmjenama unutar svakog para, svrstanih u četiri skupine prema obilježju postojanja / nepostojanja etimološke podloge:

I Oba člana para etimološki potvrđena:

Nazif Medžida Refik Rasim
Nazim Madžida Vefik Kasim

II Prvi član etimološki potvrđen, drugi modificiran:

Elma Sábira Kamil Merjema Ismail
Alma Sabera Čamil Mejrema Smail

III Hipokoristici kao drugi član:

Salih Redžep Hajrudin Hana
Salko Redžo Hajro Hanka

IV Oba člana etimološki nepotvrđena:

Elmir Aldin Elvedin Elmedina
Esmir Eldin Elvidin Almedina

Ovaj pregled ilustruje naprijed izrečen zaključak o sposobnosti minimalne glasovne promjene da inaugurira formu za novo ime. Jedino u pogledu treće skupine, hipokoristika, potrebno je dodatno objašnjenje. Hipokoristike smatramo kao neformalnu, čak familijarnu, varijantu imena, i kao takvi oni ostaju na razini variranja jednog imena. Ali, mogućnost da hipokoristik postane zasebno ime, također postoji. Do toga dolazi onda kad sama forma hipokoristika karakterističnom upotrebom preuzima samostalno

antroponimijsku funkciju gubeći istodobno vrijednost hipokoristika. Ime *Olgica* jest hipokoristik od imena *Olga*, ali isto tako može da se osamostali u posebno ime, u zvaničnoj upotrebi, i onda ne vrši funkciju hipokoristika. Primjera za ovo je odista mnogo. Hipokoristik imena *Salih* ima oblik *Salko*, ali se ova forma već dovoljno osamostalila kao posebna antroponimijska jedinica koju potvrđuje prije svega zvanična njegova upotreba. Osebujan je slučaj sa hipokoristikom *Hanka*, koji stabilno stoji kao samostalno ime, a izvedeno je od čistog hipokoristika *Hána* za koji SMAILOVIĆ navodi čak devet mogućih osnovnih imena (*Hanifa*, *Hanuma*, *Elhana*, *Ilhana*, *Merhana*, *Rejhana*, *Nurdžihana*, *Salihana*, *Umihana*)!

Gledajući sa ovog aspekta razlikovanja u formi, modifikacije naših muslimanskih imena orijentalnog porijekla pojedinac bez sumnje doživljava kao posebne antroponimijske jedinice. Vjerovatno niko neće osporiti činjenicu da *Čamil Sijarić* ne može biti *Kamil Sijarić*, niti *Musa Čazim Čatić* — *Musa Kazim Čatić*. Forma imena mora ostati potpuno netaknuta, jer i najmanja pomjeranja u njenom zvukovnom sastavu narušavaju u samoj osnovi njenu onimičku funkciju.

Ranije spomenuta mogućnost analize putem metoda minimalnih parova pojavljuje se ovdje u karakterističnim specifičnim uslovima. Pošto lična imena ne posjeduju signifikativno značenje, kako je na to ranije upozoreno, preostaje jedino mogućnost da se ova analiza dovede u vezu sa referencijalnim značenjem ličnog imena. Ovdje, međutim, nailazimo na teškoće koje nije lako savladati. Naime, ako, na primjer, stanovit broj osoba nosi ime *Nazif* ili *Elma* ili *Elmir* a drugi broj imena *Nazim* ili *Alma* ili *Eldir*, onda tim ne možemo ništa dokazati. Jer dva različita lica mogu nositi isto ime, kao što mogu nositi i različita imena! Otud bi ovakva analiza u domenu ličnih imena imala smisla jedino onda ako bismo u praksi društva ustanovili onu moguću minimalnu zajednicu u kojoj dati njeni članovi, preciznije rečeno: dva njena člana, ne mogu nositi isto ime. Takva do kraja reducirana zajednica, ipak, postoji: to je porodica, ali samo u dijelu koji obuhvata istu generaciju i isti pol. Jer, pripadnici dvije generacije u istoj porodici mogu nositi isto ime: ima dosta slučajeva u kojima otac i sin nose upravo isto ime! S druge strane, pripadnici različitog pola u istoj generaciji mogu također nositi ista imena, što je, naravno, uslovno rečeno, jer u našem jeziku sistemski se razlikuju muška od ženskih imena (različiti nastavci): brat i sestra mogu nositi »isto« ime, npr. *Ferid* i *Ferida*, *Halid* i *Halida* i sl. Znači, jedino dva brata ili dvije sestre u istoj porodici ne mogu nositi isto ime! A ako to uzmemo kao polazište i u razmatranju posmatranih dubleta, onda nam ostaje mogućnost da dokažemo da su dubletni oblici imena dva različita antroponimijska znaka ukoliko njih nose dva brata ili dvije sestre. U praksi su veoma male šanse da se ovakva analiza stvarno realizira jer oslon na referencijalno značenje krajnje sužava mogućnosti analize na bazi minimalnih parova. No ta mogućnost, ipak, postoji, iako više — teoretski (Spomenimo usputno da je zabilježen slučaj u

jednoj sarajevskoj porodici da dvije sestre nose imena *Alma i Belma* — ipak ne *Elma!*).

Ali bez obzira na mogućnosti ove analize, van sumnje je fakat da nastanak dubletnih formi modificiranjem u zvukovnom sastavu imena predstavlja zapravo pojavu novih formi kao nosilaca novog antroponimijskog znaka. Radi se, dakle, o novim imenima. I zato možemo na kraju zaključiti da ovakve glasovne modifikacije predstavljaju sredstvo za dopunjavanje imenika novim antroponimijskim jedinicama.

СРДЖАН ЯНКОВИЧ. ОНИМИЧЕСКАЯ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ДУБЛЕТНЫХ ФОРМ НАШИХ МУСУЛЬМАНСКИХ ИМЕН

Резюме

В процессе звуковой аккомодации имён собственных, из восточных языков входивших в обиход среди носителей сербскохорватского языка, в некоторых случаях в результате же определённых минимальных сдвигов в звуковом составе возникли также дублетные формы (например: *Салим* — *Салем* срав. с араб. (sālim), *Елма* — *Алма* срав. с тур. (elma), *Шакир* — *Шаһир* срав. с араб. (šākir), *Исмаил* — *Смаил* срав. с араб. (ismāil) и т. п.). Для онимической оценки этих и им подобных дублетных форм основным критерием является сама их форма, так как имена собственные не обладают сигнификативным значением, а только номинативным (назывным). Поэтому модификации в их форме представляют собой образование новых антропонимических единиц, т. е. такие дублеты мы интерпретируем как два различных имени, и это положение подтверждается опытом их использования. Все сказанное выше действительно и в случаях наименьшей звуковой различительности в антропонимических инновациях без этимона. (Ср. *Елвёдин* — *Елвйдин*, *Елмйр* — *Алмйр* и т. п.), равно как и в случае гипокористиков, онимически ставших самостоятельными. (Ср. *Салих* — *Салко*). Подобные процессы, с одной стороны, означают расширение каталога имён собственных, с другой же стороны, дальнейшее систематическое приведение в связь относительно автономного сегмента мусульманских имён собственных с остальным фондом сербскохорватских имён собственных, а также дальнейшее нивелирование различий между ними.

BIBLIOGRAFIJA

FISCHER, 1944:

Fischer, August: Vergöttlichung und Tabuisierung des Namen Muhammed's bei den Muslimen, *Beiträge zur Arabistik, Semitik und Islamwissenschaft*, Otto Harrassowitz, Leipzig, 1944, 307—339;

JANKOVIĆ, 1978:

Janković, Srđan: Nova lična imena u bosanskohercegovačkih Muslimana, *Književni jezik*, VI (1978), 4, 3—16;

MOLLOVA I/II 1976:

Mollova, Mefküre: Türkiye Türklerinde İran asili adam adlari, I Çevren (Priştina), IV (1976), 9, 53—68;

II Çerven (Priştina), IV (1976), 10, 91—112;

NIKONOV, 1974:

Nikonov, V. A.: Imja i Otčestvo, »Nauka«, Moskva, 1974.

PODOL'SKAJA, 1978:

Podol'skaja, Natal'ja Vladimirovna: Slovar' russkoj onomastičeskoj terminologiji, »Nauka«, Moskva, 1978;

REFORMATSKIJ, 1967:

Reformatskij, Aleksandr Aleksandrovič: Vvedenije v jazykovedenije, »Prosvješćenije«, Moskva, 1967;

STAROSTIN, 1970:

Starostin, B. A.: O strukture i istoričeskom razvitiji antroponimiji arabskogo proishozđenija, *Antroponimika*, »Nauka«, Moskva, 1970, 281—285;

SUPERANSKAJA, 1970:

Superanskaja, A. V.: Jazykovyje i vnejazikovyje asociaciji sobstvennyh imen, *Antroponimika*, »Nauka«, Moskva, 1970, 7—17;

SUPERANSKAJA, 1970a:

Superanskaja, A. V.: Ličnije imena v oficijel'nom i neoficijel'nom upotrebleniji, *Antroponimika*, »Nauka«, Moskva, 1970, 47—59;

UFIMCEVA, 1968:

Ufimceva, Anna Anfilof'evna: Slovo v leksiko-semantičeskoj sisteme jazyka, »Nauka«, Moskva, 1968.

SMAILOVIĆ, 1977:

Smailović, Ismet: Muslimanska imena orijentalnog porijekla u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1977.